

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ראש השנה

*

דרשת שבת שובה

שנת תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלף קכ"ב

על הטוב יזכר ידידינו היקר
הר"ר **אהרן וועבער** הי"ו

שנדב הוצאת הקונטרס
לזכות את הרבים

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

לפני תקיעת שופר תשי"פ לפ"ק

שכל באי עולם עוזרים לפניו כזני מרון, אשר בראש השנה יכתזון, כל מה שיעבור עליו ועל בני ביתו במשך כל השנה. ומתחלה דנים על מעשה האדם של שנה שעברה, כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקודתו. וכפי מה שעובר דין זה, דנים אותו אחר כך על העתיד, שכל מאורעותיו קלוצים לו מראש השנה. מי יחיה ומי ימות, מי בקלו ומי לא בקלו, מי במים ומי באש, פרנסתו וצריאות גופו, מי לא נפקד כהיום הזה, ומי יאמר זכיתי לבי שיוכל לעמוד בדין, הלא מקף רגל ועד ראש אין בנו מתום. אמנם ה' זיכה אותנו במצות התשובה, ובחירתה על העבר וקבלה על להבא באמת, משליכין במצולות ים כל חטאותיו, ועומד נקי מעונותיו. ועל זה ניתן לנו מצות תקיעת שופר בראש השנה, כמבואר ברמז"ם (ה' תשובה ג-ד) שזה בא לעורר על תשובה, עורו ישנים משינתכם, ונרדמים הקילו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וחזרו

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פיך יהלכון (תהלים פט-טו). במדרש (ויק"ר כט-ד) אמר רבי יאשיה ובי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להם, כמה בוקינות יש להם, ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה ע"כ.

ובראה דאיתא צירושלמי (הובא במוספות ר"ה טו: ד"ה כדי) בלע המות לננח (ישעיה כה-ח), וכתיב והיה ציוס ההוא יתקע בשופר גדול (שם כ-ג), כד שמע (השטן) קל שיפורה זימנא חדא בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין (פעם שניה) אמר, ודאי זהו שיפורה דיתקע בשופר גדול, ומטא זימניה למתבלע ומתערבב, ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא ע"כ. [ובמוספות שם פירשו מהערוך, דזימנא חדא היינו תקיעות דמיושב, וזימנא תניין היינו תקיעות דמעומד].

וייש לומר בזה עוד, הנה אנו עומדים כעת ציוס הדין, זמן

פעמים ישראל, דהיינו שעשה אותו ישראל, וכשחטא ושב, מחזירו להיות ישראל ע"כ.

והנה צימי קדם היה לנו נדיקים אמיתיים, אשר כל ימיהם היו בתשובה, וכל פנימיותם היה ספוג בדציקות ה' בהרהורי תשובה, וכאשר הם היו תוקעין בשופר, ומאן דנפח מתוכיה נפת, היה הצל היוצא מהשופר ספוג מפנימיותם, והיה מכניס הרהורי תשובה בלב השומע, לעורר בני אדם איך היו פעם ישראל, ולהתבונן היכן הם עומדים כעת, ולקיים אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. לא כן כעת, חסר לנו נדיקים כאלו, שור כי אבדו חסדינו ומפגיע אין צעדינו, אנו עומדים ריק, מסובצים באויר של טומאה, אשר התוקע עצמו שומע קול השופר רק בקול דממה דקה, והצל השופר היוצא מפיו היא צמדריגה הנמוכה, איך יוכלו תקיעותיו לעשות רושם על אחרים.

אך אנו אומרים (בתפלה) כי אמת שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך. יש להבין כפל הלשון, הלא בקול שופר כבר נכלל גם התרועה. ועוד דשמיעה היא מרחוק והאזנה היא מקרוב. ונראה כי באתערותא דלתמא איתער עובדא דלעילא, וכאשר אנו תוקעין שופר למטה אנו מעוררין שה' בשופר

צוראכס, אלו השוכחים את האמת בצבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בצבל וריק אשר לא יועיל ולא יעיל, הציטו לנפשותיכם והטיצו דרכיכם ומעלליכם, ויעוצו כל אחד מכס דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה ע"כ.

וזה מרומן בהקולות שתוקעין בהשופר, תקיעה שצרים תרועה תקיעה, ופירש הש"ה (מס' ר"ה פרק תורה אור אות נ"ה) כי רבותינו פירשו (ר"ה לג:) דשצרים הוא גנוחי גנת, כדרך החולים, ותרועה הוא יליל ובכיה, כדרך שצבים על המתים (רש"י טס). והנה עשה אלקים את האדם ישראל (קהלת ז-כט), נולד צנשמה טהורה, נשמה שנתת צי טהורה היא, כדי שיוכל לעבוד ה' ולהתנהג כהוגן, רק שהאדם מקלקל את עצמו ונעשה עקש ופתלתול. ועל זה מורה תקיעה ראשונה שהוא קול פשוט וישר, ואחר כך שצרים שהוא גנוחי גנת רומז על חולי הנפש, ואחר כך תרועה, ילולי יליל, רומז על חטאים גדולים שהם מימת הנפש. אשר על זה צריך האדם להיות גנוחי גנת ויליל בצכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור. וכשעושה תשובה שלימה, אז שב הוא לדרכו הראשונה כאשר עשה אותו השי"ת ישר, וזהו תקיעה אחרונה, שהוא גם כן קול פשוט וישר. וזהו שאמר הכתוב (הושע יד-) כי ישראל דרכי ה', ישראלים לשון רבים, כלומר שמי

קשה כאבן צלי הרגשה, קול ה' שובר אותה להיות נמס כמים, שיוכל לחזור לישרותו שהיה לו צימי קדם, שעשה חלקים את האדם ישר.

וְלִבָּן 'כד שמע השטן קל שיפורה זימנא חדא', איך שתוקעין שופר בצתי כנסיות לעורר את ישראל לתשובה, 'זהיל ולא זהיל', כי הקולות למטה חלושין הן מלעורר, ומה יוכלו אזובי קיר לפעול, כאשר הם עצמם מכף רגל ועד ראש אין בהם מתוס. אבל באמתרותא דלתחא איתער עובדא דלעילא, וזה מעורר קול שופר שני, אשר ה' בשופר יתקע, ושומע אותו קול שופר אשר ציוס ההוא יתקע בשופר גדול, ואותו קול בודאי יעורר כל ישראל לתשובה שלימה. וכמו שנאמר לעתיד (ישעיה ס-ג) ובאו האובדים בארץ אשור והגדחים בארץ מצרים, לא אמר שיצואו האובדים 'מארץ' אשור והגדחים 'מארץ' מצרים. אלא האובדים 'בארץ' אשור, והיינו שיתעוררו מקול השופר של ה', אותם השקועים בתענוגי הגשמיים, 'האובדים בארץ אשור', שכל האושר שלהם היא בעניי ארציות, 'והגדחים בארץ מצרים', שמשקעים בתאוות ערות מצרים, והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים. 'וכד שמע השטן קול תניין', קול השופר של ה', שזה בודאי עושה רושם בלב כל ישראל, אז 'ודאי זהיל'.

יתקע, כי הלא הקצ"ה מקיים תורתו (ירושלמי ר"ה א-ג), וקול הצל מהצל פיו של הקצ"ה, זה מעורר נשמות ישראל שהם בעצמותם חלק חלקי ממעל ממש מהצל פי ה', ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית 3-1), וצתקיעות אלו מתעורר כל אחד מישראל לתשובה, כל זמן שנשאר עדיין פתח פתוח לתוך לבו.

והנה התקיעות שאנו תוקעין בשופר, משמיעין קול אשר כל אחד יוכל לשמוע אפילו מרחוק, אבל התרועה שצא משופר ה', היא קול דממה דקה שלא נשמע להדיא, אלא נכנסת תוך תוכו של האדם צפנימיותו. וקול זה מקשקש בקרבנו ודופק על לבו פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי, וממנה באים ההרהורי תשובה. וזהו 'כי אתה שומע קול שופר', היינו קול השופר שאנו תוקעין, והוא גם 'מאזין תרועה', מה שה' תוקע ונכנסת בדממה דקה לתוך תוכו של נשמת האדם, והוא מטה אזנו ומאזין איך שעושה התרועה ההוא רושם בתוך לבבו של אדם, ובה אין דומה לך, שאתה בעצמך מעורר אותם, ושזו מקבל תשובתם.

וזדהו עבודת היום, כאשר הנשמות שלנו זוכין לשמוע קול ה' בכת, שמעורר אותנו שזו צנים שובבים, וקול ה' מפרק סלעים, גם כאשר לבו

וזדהו שאמר הכתוב, 'אשרי העם יודעי תרועה', באמת גם אומות העולם יודעין להריע, אבל אנו מכירין 'לפתות את צוראם בתרועה', אנו צמעשינו מעוררים ומפתים לה' שגם הוא יתקע קול תרועה, וזהו רק כחם של ישראל, שבאחתערותא דלתתא איתער עוצדא דלעילא. וכאשר ה' בשופר יתקע. אז יורד אור גדול על כל אחד מישראל, אשר גם האוצדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, משתחיים ומצטלים ענמם כליל לפני קונם, וה' באור פניך יהלכון.

וראיה עזומה יש לזה, כי הלא השטן הוא מלאך אלקים, לא

חסר לו דבר, וישוב והרחצת דעמו הוא צמילואו, אינו זקוק לפרנסה וצריאות, אין לו צנים ונכדים לדאוג בעדם, ועושה תפקידו להסית בני אדם לחטוא באמונה. ומכל מקום כאשר שומע היום קול שופר של הקב"ה, והוא נעשה צהול על חיו, שחושש שמטא זימניה למתצלע ומתערצב, אז לית ליה פנאי למעבד קטגוריא, הוא מתרשל בשליחותו אשר צעבור זה נצרא. כי חסר לו הישוב והרחצת הדעת, הרי לנו כי גם מלאך אלקים כאשר לא הולך אלנו הדברים כשורה, וחושש על חיותו, מתערצב עליו דעמו, ולא עושה מה שרוצה לעשות. ואם כן מה יענו אזוי קיר, קרוץ מחומר, אין צריכין אנו מליצה ישרה יותר מזה, ולכן גדול כח השופר שעומד מכסא

על כל ישראל, כי כן אמרו (צרכות ז.) גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך, ומי מעבד, שאור שבעיסה ושיעבוד גליות. הסיבה שאין אנו עוצדים את ה' כראוי, הוא מפני שחסר לנו המנוחת הנפש וההרחצת הדעת הנצרכת לעבודת ה'. זה צכה וזה צכה, טירדת הפרנסה, הצריאות שלו וצני ציתו, הצעיות והטיירדות השונות מטרידין האדם שאינו יכול ללמוד ולהתפלל כראוי, שמעתתא צעי צילותא, ואינו יכול לרבו כוונתו כראוי. וכאשר חסר התצלין של תורה וחסר הדביקות בהתפלה, אין כח באדם לעמוד כנגד יצרו ותאוות עניני העולם הזה, המעבירין על דעת קונו.

*

ובאמת נכלל צוה מליצה רבה וישרה על כל ישראל, כי כן אמרו (צרכות ז.) גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך, ומי מעבד, שאור שבעיסה ושיעבוד גליות. הסיבה שאין אנו עוצדים את ה' כראוי, הוא מפני שחסר לנו המנוחת הנפש וההרחצת הדעת הנצרכת לעבודת ה'. זה צכה וזה צכה, טירדת הפרנסה, הצריאות שלו וצני ציתו, הצעיות והטיירדות השונות מטרידין האדם שאינו יכול ללמוד ולהתפלל כראוי, שמעתתא צעי צילותא, ואינו יכול לרבו כוונתו כראוי. וכאשר חסר התצלין של תורה וחסר הדביקות בהתפלה, אין כח באדם לעמוד כנגד יצרו ותאוות עניני העולם הזה, המעבירין על דעת קונו.

ונתתיו לה' כל ימי חייו. ועלי הכהן
 זרחה, ויאמר לבי לשלום, ואלקי ישראל
 יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו
 ע"כ. הנה לא אמר לה עלי שמתקבל
 תפלתה או בקשתה, אלא יתן לך את
 שאלתך אשר שאלת מעמו'.

וגראדה כי המבקש דבר מחצירו, יש
 ששאל מתנה, וכדרך העני
 המבקש פת לחם להשיע נפשו. ויש
 שמבקש הלוואה או שאלה, שסופו יחזור
 אותו להבעלים. והנה חנה שאל ונתת
 לאמתך זרע אנשים, היא רצתה לזכות
 בצנים, אבל לא היתה כוונתה לזרוך
 עצמה להשתעשע בו, או להיות חוטרה
 לידה ומרר לקצורה, אלא רצתה בן כדי
 שתוכל להקדישו לה', וכמו שאמרה
 בתפלתה 'ונתתיו לה' כל ימי חייו, אני
 מקדישו תיקף לעבודת ה'. ומה שתתן
 לי בן, זהו רק צורך שאלה, דהדרה
 צעינא לצעליה. ועלי הכהן השיג עומק
 בקשתה, ואמר לה ואלקי ישראל יתן
 את 'שאלתך' אשר שאלת מעמו, שתוכל
 לקיים מה שהצטחת שזהו רק שאלה,
 ואחר לידתו ונתתיו לה' כל ימי חייו.
 ולכן כאשר ילדה אותו, 'ותקרא את
 שמו שמואל, כי מה' שאלתי', אשר
 שמו שתקרא אותו יום יום, יזכיר
 אותה כי מה' שאלתי, אין זה אלא
 שאלה, והדרה למריה.

ועל דרך זה הם כל בקשתינו מאת
 ה', כל עניני הגשמיים שאנו

הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם
 רחמים. [שוב הראוני בן צשם הרה"ק
 רבי יצחק מווארקין ז"ל].

*

היום הזה הוא יום גדול, יש
 להקדישו לתפלה, להתפלל על
 זרע כל השנה. ראש השנה הוא
 'הראש' של כל השנה, כמו שראשו של
 אדם, אם כי הוא אבר יחידי, מכל
 מקום כל הרמ"ח אברים ושס"ה גידין
 יונקים מהראש. ואם משהו בהראש לא
 צדק, יש צוה השפעה על שאר
 החלקים שצדק, בן ראש השנה אינה
 רק תחלת השנה או ראשית השנה,
 אלא הוא הראש שצוה תלוי כל
 השס"ה ימים שבשנה. וכעת הזמן
 לעורר רחמים על כל זרענו, ולבקש
 על כל דבר שמעיק לו, ולעולם יקדים
 אדם תפלה לזרה.

גם דברים שהם חוץ לדרך הטבע
 יכולים לפעול היום בשפיכת שיחו
 לפני קונו. ושלש עקרונות נפקדו ציוס
 זה, צלי שום השתדלות בצרפואה, אלא
 בתפלה מעומק הלב. ואנו קורין
 בהפטורת היום (שמואל א א-ג) כי
 לחנה אין ילדים וגו', והיא מרת נפש
 ותתפלל על ה' ובכה תבכה. ותדר
 נדר ותאמר, ה' נבא-ות אם ראה
 תראה צעני אמתך, וזכרתי ולא תשכח
 את אמתך, ונתתה לאמתך זרע אנשים,

וינתן ה' שמתקבל תפלותינו ברחמים וצדקות, ויצדק אותנו בכל מילי דמיטב, צדקות וישועות וצדקאות השלימות, כי רק גוף צדיק יוכל לעבוד ה' כראוי. ולהשפיע לכל ישראל מזונו רוחי צעור וצדק, שנוכל לישב בצדקה של תורה, ולגדל בנינו על דרך זה. ויעציר ה' מאתנו כל גזירות קשות ורעות. שומעים כל כך הרבה נרות צדתי ישראל, אשר כמעט אין בית שאינו זקוק לישועה. והיום נוכל לקדר הכל, ואם הראש צדיק אז כל האזנים צדקים. וצדקת הגזירה העומדת צמינו, בהתערבות הממשלה צמינו ילדי קודש. ואמרו לפני מלכותי כדי שתמליכוני עליכם, שנוכל להמליך מלכותו ית"ש על כל העולם כולו, ומכל שכן על עצמו, לעצדו בלבד שלם. ומזה לשנת גאולה וישועה, וצדק האזנים צדקת אשור והגדחים צדקת מצרים, כמה רצות ישראל מפוזרים בכל העולם שאין יודעים כלום, והם אצדקים, הקצ"ה יקרב נדחי ישראל, והשתחוו לה' צדקת הקודש צדקת צדקת והיה ה' למלך על כל הארץ צדקת ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, והיה שנת אורה, שנת טובה ומתוקה בכל הענינים, שנת גאולה וישועה צדקת נדחי ישראל צדקת צמינו צדקת.

מבקשים מה', הצדקות והפרנסה והנוחיות, אינם כדי שנוכל להתענג בהם ללכת בצדקות לבו, אלא הכל היא שאלה שנוכל לחזור אותם לה'. וכאשר ישפיע ה' לנו עושר ואושר, יהיה לנו הרחבת הדעת לתורה ותפלה ולחינוך הבנים ולעשיית נדקה וחסד, והכל נחזור לה', כי אין צדקת אנו טוב עולם הזה אלא כדי שיהא סיפוק צדינו לעצדו בהרחבת הדעת. וכמו שפירש צדקת פנים (לראש השנה אור יצ) דזהו שאמר דוד, אחת שאלתי מאת ה' אותה חבקש (תהלים מ-ד), שאינה אלא שאלה דהדרא צדינו לצדקים, כי כל מה שאני מבקש הוא רק כדי שיוכל להיות צדתי צדקת ה' כל ימי חי לחיות בנועם ה' ולצדק צדינו, ואם כן הרי הדבר חוזר אליו ע"ש.

וזהו שאנו מבקשים (בסליחות) הצדקת שאלתי וצדקת דלל נהדר ריקס מקדמך. והיינו שיתן ה' שכל צדקתינו לא יהיו רק 'שאלתי', צדקת שאלה, שנוכל לנצל כל עניני הגשמיים שלנו עצור כבודו ית"ש, וכמו שאלה שדורה למאריה. ותתן לנו שנוכל לקיים זאת אחר כך, לחזור אותה לצדקת, דלל נהדר ריקס מקדמך, שח"ו לא תהיה הדורה לצדקת.

דרשת שבת שובה

דרשת שבת שובה תש"פ לפ"ק

בסוגיא בסוגיא דעתי ואפילו בשבת

(יומא סו:)

אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים, ודחי ממאי שאני שעיר המשתלח דהכשרו ביום הכיפורים בכך, אלא דרפרם כדוּתא היא. והקשו התוספות (שם ד"ה אלא) דביומא שם איתא נמי הא דרפרם ולא דחי דילמא שאני שעיר המשתלח דהכשרו בכך כדדחי הכא, אלא רגילות הוא דדברי תורה עניים הן במקומם ועשירים במקום אחר (ועיין ביומא שם תוספות ד"ה אמר רפרם וכו'). והקשה בשו"ת שאגת אריה (סי' ע' ד"ה ובהא כו') דזה תימא דבמסכת יומא דכולא מכילתן מיירי מדיני יום הכיפורים לא מסיק עלה דרפרם שאני יום הכיפורים דהכשרו בכך ובדוּתא היא, ואילו במסכת כריתות דלא מיית' לה אלא אנב גררא מסיק עלה הכי, עיין שם שהאריך.

בגמרא (יומא סו:) תנו רבנן ושלח ביד איש עתי המדברה (ויקרא מז-כא), איש להכשיר את הזר, עתי שיהא מזומן, עתי ואפילו בשבת, עתי ואפילו בטומאה וכו'. עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא, אמר רב ששת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו, כמאן דלא כרבי נתן, דאי כרבי נתן האמר חי נושא את עצמו, אפילו תימא רבי נתן חלה שאני. אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים וכו', וברש"י (ד"ה זאת אומרת) מדאיצטריך למתני עתי אפילו בשבת, איכא למשמע דאין איסור הוצאה ליום הכיפורים, דאי יום הכיפורים כשבת להוצאה, למה לי קרא להתיר משאו בשבת, הרי כשחל בחול נמי כשבת דמי, וקאמר רחמנא ישלחנו ע"כ.

וכתב שם לתרין, וכדבריו מבואר גם בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת

ובגמרא (כריתות יד.) איתא גם כן סוגיא זו, עתי אפילו בשבת,

הוא דאורייתא, ואם כן שפיר דברי רפרם בדותא, דיש לומר דהברייתא לא מיירי מהוצאה, אלא גם בלא חלה יש חילול שבת משום תחומין, וצריכין קרא עתי אפילו בשבת. ואי משום דאם כן למה לי קרא להתיר בשבת, והלא בלאו הכי יש בו חילול יום הכיפורים, על זה אמר ודלמא שאני שעיר המשתלח דהכשרו בכך ביום הכיפורים.

אך לפי זה יש להקשות על הסוגיא דיומא, דפריך למאי הלכתא עתי אפילו בשבת, והוצרך רב ששת לאוקמי בחלה, וממילא שמעינן דאין עירוב והוצאה ליום הכיפורים, דלמא הברייתא לא מיירי בהוצאה, אלא קאי להתיר בשבת איסור תחומין. ועל זה כתב הנודע ביהודה, דצריכין לומר דרב ששת לית ליה הך סברא דהכשרו בכך, אלא כיון דהותרה תחומין ביום הכיפורים לגבי השעיר, הוא הדין דגם בשבת הותרה, ולא צריכין עלה קרא, לכך הוכרח לאוקמי בחלה, ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים אלא בשבת, וצריכי קרא עתי אפילו בשבת עכ"ד.

ותמצית דבריהם, שהם פירשו הסוגיא דכריתות, דהוכחת רפרם היתה משום שפירש הברייתא דקאמר להתיר הוצאה בשבת, ועל זה אמרו בדדותא היא, כי הברייתא בא להתיר תחומין בשבת. ובהסוגיא דיומא פירש רב ששת הברייתא דאתי להתיר

סימן מו), דשתי הסוגיות כל אחת על מקומה תבא בשלום, והוא דיש עוד שינוי בשתי הסוגיות, דבגמרא דיומא הביא מאמרו של רב ששת, למאי הלכתא אמר רב ששת לומר שאם היה חלה מרכיבו על כתיפו, ובגמרא דכריתות לא הוזכר דברי רב ששת כלל, רק על גוף הברייתא דקאמר עתי אפילו בשבת, קאמר רפרם זאת אומרת. ומעתה יש לומר דרב ששת דמוקי לה בחלה, בזה לא שייך לומר דשאני שעיר המשתלח שהכשרו ביום הכיפורים בכך, דאטו הכשרו הוא דוקא בשעיר החולה, דבר זה מקרה הוא, שלא היה להם עתה שעיר אחר רק זה החולה, או שנעשה חולה לאחר ההגרלה. ואם כן מה בין שבת ליום הכיפורים, ולמה אמר אפילו בשבת, שאם הוא מותר ביום הכיפורים מותר אפילו בשבת, אלא ודאי דסבר רב ששת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים. ורפרם קאי על רב ששת, דמביאורו של רב ששת אנו למדים זאת (ועיין בתוספות ישנים שם שכתב כן דבחלה לא שייך הכשרו בכך).

אבל בכריתות לא הוזכר דברי רב ששת כלל, רק על גוף הברייתא דקאמר עתי אפילו בשבת, קאמר רפרם זאת אומרת וכו', ושפיר מדחי לה, דלמא ברייתא לא מיירי כלל בחלה, אלא דבשילוח השעיר יש עוד חילול שבת אף בלא חלה, והיינו תחומין של י"ב מיל דלדעת הרמב"ם (הי שבת כז-א)

איסור תחומין ביום הכיפורים, כי באמת יש לומר דאסור, אלא התורה התירה משום דהכשירו בכך, לא כן שבת דאין היתרו בכך, צריכין קרא יתירא, אפילו בשבת.

והיוצא לנו מזה, דלפי הסוגיא בכריתות בא הכתוב עתי אפילו בשבת להתיר תחומין י"ב מיל בשבת, דהגם דהותר בכל יום הכיפורים, מכל מקום לא ידעינן מזה שגם בשבת הותרה, דשאני שעיר המשתלח שהכשרו בכך. והסוגיא דיומא סבירא להו, דעל זה לא צריכין קרא דידעינן זאת בלאו הכי, דהא בכל יום הכיפורים איכא איסור תחומין, והותרה בשעיר המשתלח, ואם כן הוא הדין בשבת, וצריכין קרא שאם היה חולה מרכיבו על כתפו, שבשאר יום הכיפורים אין בזה איסור, דאין איסור הוצאה ביום הכיפורים, וקאתי קרא עתי להתיר אפילו בשבת. ומחלוקת הסוגיות הם אי נקמינן סברא זו לגבי תחומין, דשאני יום הכיפורים שהכשרו בכך.

*

ולבאר הדברים ביתר ביאור, כי הנח רש"י פירש, דלכך לא מוקי קרא דעתי לתחומין, דתחומין דרבנן בעלמא הוא. ומבואר דאי תחומין היה דאורייתא היינו מוקמינן הברייתא עתי ואפילו בשבת, דקרא אתי להתיר תחומין

הוצאה בשבת, ולא להתיר תחומין, כי לתחומין אין צריכין קרא, דאיסור זה יש בכל יום הכיפורים והותרה.

ובאמת לפי דרכם יש לבאר גם באופן אחר, והוא על פי מה שכתב בשאגת אריה (שם ריש הסימן) בשיטת הר"י"ף (בפי"ק דביצה) דאיסור הוצאה ואיסור תחומין ביום הכיפורים הא בהא תליא, כי שניהם מחד קרא נפקא לן, דכתיב אל יצא איש ממקומו (שמות מ-כט), ודרשינן אל יוציא (עירובין יז), ואי ביום הכיפורים ליתא לאיסור הוצאה, דקרא בשבת מיירי, גם איסור תחומין נמי ליתא עיי"ש. ולפי זה יש לפרש הלשון אין עירוב והוצאה ליום הכיפורים, דעירוב פירושו עירובי תחומין [וכן פירש רבינו אליקים ביומא ד"ה עירוב], והוצאה היינו איסור הוצאה, כי זה תלוי בזה, ואם לגבי הוצאה קיל יום הכיפורים משבת, אז גם לאיסור תחומין קיל.

ומעתה יש לומר דגם בהסוגיא דכריתות פירש רפרם כוונת הברייתא עתי אפילו בשבת, דקאי להתיר תחומין בשבת. אך בא לבאר דלכאורה לזה לא צריכין קרא מיוחד, דיש ללמוד מיום הכיפורים דאסור במלאכה, והותרה תחומין לשילוח השעיר, אלא על כרחך דאין עירוב והוצאה ביום הכיפורים, דאין איסור תחומין ביום הכיפורים, ואתי קרא להתיר תחומין בשבת. ועל זה אמרו דהא דרפרם בדותא, כי אין מכאן ראייה דליכא

עתי אפילו בשבת, להתיר תחומין בשבת, דאין למילף ממה דהותר בכל יום הכיפורים, כיון דליכא בה איסור תחומין כלל. ועל כן פירש רש"י דסוגיא זו סבירא להו דתחומין דרבנן. אמנם מסקנת הסוגיא דכריתות (לפי מה שפירשו בשאנת אריה והנודע ביהודה) דהקרא קאתי על איסור תחומין בשבת דהוי דאורייתא, וצריכין קרא עתי להתיר. וסבירא להו דגם ביום טוב איכא איסור דתחומין מן התורה דומיא דשבת, וכמו שהאריך שם במנחת חינוך להוכיח מדברי רש"י (חגיגה י: ד"ה ופנית בבקר). ומכל מקום צריכין קרא מיוחד להתיר בשבת, כי שאני יום הכיפורים דהכשרו בכך, ולכן התירה הכתוב, ואי אפשר למילף על איסור שבת שאין לה קשר עם שילוח השעיר, ואתי עתי אפילו בשבת להתיר תחומין.

*

עוד יש לומר ליישב סתירת שתי הסוגיות, דהנה במנחת חינוך (מצוה כד אות א) כתב, ודע דאף דעושה מלאכה בשבת, חוץ ממה שעובר על לא תעשה עובר גם כן בעשה דתשבות, עיין ש"ס (שבת קיד) ור"מ כאן (פ"א הי"א) דמנה עשה בפני עצמו לתשבות בשבת. וכתב שם דכל העושה מלאכה בשבת ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה. זה דוקא בהמלאכות שהן נכללות בלא תעשה כל מלאכה נכללות גם כן בעשה דתשבות, אבל לאו זה דאינו מלאכה כלל, ולא

כשחל בשבת. אך לכאורה למה צריכין קרא על שבת, הא יום הכיפורים כשבת לכל המלאכות, וכיון דהותרה ביום הכיפורים הותרה גם בשבת. ועל כרחק נצטרך לומר דזאת אומרת דאין תחומין ליום הכיפורים, ושפיר צריכין קרא לשבת דנאסרה תחומין.

והסברא לומר דאין תחומין ליום הכיפורים. דהנה לאו דתחומין הוא לאו בפני עצמו, ואינו נכלל בכלל לאו דלא תעשה כל מלאכה, דהלאו דמלאכה הוא רק באותן אבות מלאכות שנמנו במשנה שהיו במשכן, ועליהם יש במזיד סקילה וכרת, אבל תחומין הוא גזירת הכתוב, דאינה מלאכה רק לאו בפני עצמו, ולוקין עליה ארבעים, ואין בו מיתה וכרת ולא חטאת.

ולפי זה יצא לדון במנחת חינוך (מצוה רח"ץ אות ד) דכיון דביום טוב אסרה תורה מה שהוא בכלל מלאכה בשבת, דהיינו ל"ט מלאכות, וכיון דתחומין אינו בכלל לא תעשה כל מלאכה כלל אפילו בשבת, רק דהתורה כתבה לאו בשבת, אם כן בשבת דגלי גלי, וביום טוב דלא גלי מהיכי תיתי יעבור בלאו, ואינו אסור מן התורה, וכמבואר בתוספות (פסחים ה: ד"ה לחלק) דעל איסור לאו בשבת אינו מוזהר ביום טוב ע"ש.

ולכן אי היה איסור תחומין בשבת דאורייתא, יש לאוקמי הברייתא

(ויקרא כג-כד) דהעשה דשבתון כולל אף היכא דלא הוי מלאכה, רק טורח ועמל עייש. ולפי זה יש לומר דכל מה דנאסר בשבת, נכלל בהעשה דשבתון, וגם מחמר ותחומין דאינם בכלל הלאו של לא תעשה כל מלאכה, מכל מקום יש בהן עשה דשבתה [וזהו שימת התוספות יבמות ו. בד"ה ונגמר מהכא] עייש. ומעתה יש לומר דהסוגיא דכריתות סבירא להו הכי, דגם בתחומין יש עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ושפיר צריכין קרא להתיר תחומין בשילוח השעיר ביום השבת. ואין ללמוד ממה שהותר ביום הכיפורים בחול, דשאני התם דהכשירו בכך.

*

עוד יש לומר, דהנה בשו"ת דבר אברהם (ח"א סימן י"ג אות ד) כתב לחדש, דבכל מקום שנאמר בתורה לכתחלה שיעשה על ידי שלוח, ולא בעינן שיהא כמותו, גם הני דלאו בני שליחות נינהו כשרים למעשה זו, דשלוח מיהא הוי אלא דלא הוי כמותו, והיכא דלא בעינן שיהא כמותו גם הם כשרים עייש. אמנם שוב כתב (ח"ב סימן ח' אות א) שהשואל העיר מסוגיין, בשעיר המשתלח שנאמר בו לכתחלה ושלח ביד איש עתי, ולא הוא עצמו, ואמרינן התם עתי ואפילו בשבת, למאי הלכתא, אמר רב ששת שאם היה חולה מרכיבו על כתפו. ולפי הנ"ל הרי יכול להזמין קמן

נכלל בלאו דמלאכה, רק הוא לאו בפני עצמו אל יצא, אינו עובר רק בלאו הזה ולא בעשה דתשבות, כיון דאינו מלאכה אינו מבטל עשה דתשבות. ודבר זה מבואר ברשב"א (יבמות ו. בד"ה ונגמר מהכא) גבי לאו דמחמר, שהקשה הא שבת עשה ולא תעשה, ותיריך בשם מורו דבמחמר ליכא עשה, דמסתמא תשבות אינו אלא מאבות מלאכות. על כל פנים לדעת מורו כמו דבמחמר ליכא עשה כיון דאינו מאבות מלאכות, הוא הדין לאו זה דתחומין, כיון דהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות, אינו רק לאו ואינו עובר בעשה עייש.

דהנה לכאורה יש להבין למה צריכין קרא דשילוח השעיר דוחה שבת, הא קיימא לך בכל דוכתא דעשה דוחה לא תעשה. אבל זה אינו, דשבת הוי עשה ולא תעשה כנ"ל, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אמנם זהו רק לגבי הוצאה בחלה השעיר, דהוי בכלל מלאכה, על זה יש עשה ולא תעשה, ולא נדחה, וצריכין קרא יתירה עתי אפילו בשבת. אבל לתחומין בשבת לא צריכין קרא להתיר, דבוודאי אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ולכן לא מוקי לה רב אשי להקרא דאתי להתיר תחומין, דזה שרי גם בלאו קרא. [וכן העיר בזה במהר"ץ חיות יומא שם].

אמנם במנחת חינוך (מצוה רצו אות ב) הביא דברי הרמב"ן על התורה

ע"כ. [הנהגה באמת מקטן לא קשיא, דהא 'אישי עתי כתיב, ודרשינן בכמה מקומות איש ולא קטן, וכמבואר בגמרא (פסחים צא:) ויקחו להם איש שה לבית אבות (שמות יב-ג), איש זוכה ולא קטן זוכה ע"ש. אך אבתי תקשה הא יכולין להזמין עכו"ם וכדלהלן].

והשיב עלה וזה לשונו, הנהגה מתחלה אגיד לכת"ר שגם אני עצמי זה מכבר הסמכתי חקירה זו לענין שעיר המשתלח, ופלפלתי לפני הצבור אם מותר לשלוח השעיר על ידי עכו"ם, כיון דבר שליחות לא בעינן, וגם אינה עבודה דהא כשרה בזר, וגם על זה פריך ש"ס, אי להכשיר את הזר פשימא, ומשני מהו דתימא כפרה כתיבה ביה קא משמע לך, הרי דאינה עבודה כלל. וכעין זה כתב בתשובות הרשב"א (ח"א סי' שני"ז) במיתת בית דין, שיכולין בית דין לצוות לעכו"ם לזרוק פתילה לתוך פיו, שאין העכו"ם אלא שלוחו של בית דין, ואין מיתת בית דין צריך גופו של בית דין.

ועל פי זה היה מתיישב מה שעמד השאגת אריה (סימן ע"י) מהאי סוגיא על שימת הרי"ף (סוף פרק אי דעירובין) והרמב"ם (הי שבת כז-א) דתחומין י"ב מיל מן התורה, דאם כן מאי פריך הש"ס עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא, לימא לענין תחומין שמותר לשלוח חוץ לי"ב מיל אם אין צוק גזור וחתוך בתוך י"ב מיל. דהנהגה לא קשיא בחלה

שעיר וצריך להרכיבו על כתפו, שישלחנו אז ביד עכו"ם, דהא מזומן בעינן, ודין המזומן דוחה נמי שבת, דהכי נמי כשנטמא המשלח נכנס למקדש בטומאה, ואין אחר נכנס תחתיו משום דמזומן בעינן. והא נמי לא קשיא שיומינו מתחלה עכו"ם, דלאיזה צורך יעשו כן, שהרי מערב יום הכיפורים בודאי אין השעיר חולה, שאם כן היו לוקחין אחר תחתיו, וכשאינו חולה אינו צורך להזמין עכו"ם דאין כאן חילול שבת. ולשמא יחלה השעיר בודאי אין צריך לחוש, ולכן כשחלה שפיר משכחת ליה חילול שבת על ידי המזומן. אבל כל זה לא שייך אלא בחלה, שלא היו יודעים מזה מערב יום הכיפורים, והיו מזמינים ישראל, מה שאין כן לענין תחומין, שאם אין צוק גזור וחתוך בתוך י"ב מיל, הרי ידעו מזה גם מערב יום הכיפורים, והיו יכולים להזמין בשביל זה לכתחלה עכו"ם, ומשום הכי ליכא למימר דאתי קרא דעתי אפילו בשבת להתיר תחומין כשאין צוק בתוך י"ב מיל, דבאופן זה היו מזמינים באמת עכו"ם ע"כ. [וסיים שם, כל זה הוא רק לפלפולא, דרחוק לומר דדבר ששייך לעבודת היום לא יעשה על ידי ישראל אלא על ידי עכו"ם וכו' ע"ש].

*

והנהגה לכאורה יש לדון, דלכאורה אין לנו סומכין על האיש עתי שיבצע שליחותו כראוי, הלא הוא איש

שהכלל ישראל מצווין בהקרבת השעיר המשתלח, והשליח מצווה ועושה מצד מצוות התורה, לכולי עלמא שליח עושה שליחותו.

ומענתה יש לומר, דדבר זה אי יכולין לשלוח השעיר המשתלח על ידי עכו"ם יהא תלוי בפלוגתא זו של רב ששת ורב נחמן, דאי נימא כרב נחמן דבדאורייתא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, אם כן מה שאנו סומכין על האישי עתי שיעשה שליחותו, הוא רק מצד שהוא עצמו מצווה במצוה זו, ובדאי יעשה חיובו המוטל עליו, אם כן עכו"ם שאינו מצווה, לא נוכל לסמוך עליו לשלח את השעיר המשתלח, כי בדאורייתא ליכא חזקה שיעשה שליחותו. אבל לרב ששת דגם בדאורייתא סמכין על שליח עושה שליחותו, יש לומר דחזקה זו יש גם בעכו"ם, ושפיר סמכין עליו.

והביאור בזה הוא, דאם כי אין נאמנות לעכו"ם, ואין אנו סומכין על דבריו בשום דבר, מכל מקום חזקה שליח עושה שליחותו אינו מצד נאמנותו, אלא חזקה זו בא מצד רוב, כי רוב בני אדם המקבלים על עצמם שליחות, הם עושים את שליחותם כפי הנימוס, ויתכן שגם אצל עכו"ם יש חזקה שליח עושה שליחותו.

ומענתה אתי שפיר שני הסוגיות, כי הסוגיא ביומא הלא הם דברי

יחידי במדבר, ולמה אין אנו חוששים שמא לא יקיים שליחותו. וצריכין לומר דכיון דאמרו חז"ל (עירובין לא) חזקה ששליח עושה שליחותו, על סמך זה סמכין שבודאי עשה שליחותו. אך אכתי תקשה דהא אמרינן שם, אמר רב נחמן בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו [לא סמכין אחזקה עד דחזינן דעבד]. בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו [סמכין אחזקת שליח, דאי נמי לא עביד לא חמיר איסורא, כגון עירובי תחומין]. ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה חזקה שליח עושה שליחותו ע"כ. ואם כן בשלמא לרב ששת דמהני חזקה זה גם לענין דאורייתא, שפיר מוכן הא דסמכין על האישי עתי שיעשה שליחותו. אבל לרב נחמן דבדאורייתא לא סמכין על חזקה זו, איך סמכין על האישי עתי שיעשה שליחותו.

ויש לומר על פי מה שכתבו התוספות (שם ד"ה הרחוקים) דהא דלא סמכין בדאורייתא על שליח עושה שליחותו, היינו בדבר שאין השליח מצווה במצוה זו, או יתכן שיתרשל ולא יעשהו, ולא סמכין בדאורייתא על חזקה שיעשה שליחותו, אבל בהקרבת העומר, שמוטל על הכהנים להקריבו מצד מצוה מן התורה להביא העומר בזמנו, בודאי שיעשו שליחותם, כיון שהם חייבים לקיים מצות הבאת העומר המוטלת עליהם ע"ש. ולכן שפיר אנו סומכין על האישי עתי שיעשה שליחותו, דכיון

אחרים. ולפי זה בעכו"ם דלא איכפת להו בכשלוך אחרים בדבר עבירה ליכא חזקה זו. וכן מבואר בקצות החושן (סימן צא סק"א) דחזקה שליה עושה שליחותו, לא נאמר רק בישראל ע"ש. [וכן כתב בשדי חמד (מערכת חי כלל ק"א) בשם שו"ת רמ"ץ (יו"ד סימן עה)]. אבל אי נימא דחזקה זו שורשה משום דרוב בני אדם יש בהם נימוס לבצע השליחות שקיבלו על עצמם, יתכן שגם בעכו"ם יש חזקה זו.

גם יש לומר, דהא דפליגי רב ששת ורב נחמן אי אמרינן שליה עושה שליחותו בדאורייתא, היינו רק כשיש חיוב מצוה על אדם פרטי, והוא אינו רוצה לעשותו בעצמו אלא למסור אותו לשליח, ושלוחו של אדם כמותו, אז סבירא ליה לרב ששת, שאנו צריכין לידע בבירור שהשליח עשה שליחותו, ולא סמכינן על החזקה, כי בחיוב דאורייתא יש לחוש שאולי לא עשאה. אבל במקום שצורת החיוב היא בשליח, שאמרה תורה ושלח ביד איש עתי, והוא עשה את חיובו למסרו להשליח, יצא בזה ידי חובתו לכולי עלמא, שהרי עשה מה שמוטל עליו, והתורה לא הטיל עליו חיוב שיש לברר אם עשה שליחותו או לא. ולפי זה אי נימא דאיש עתי כולל גם עכו"ם, די במסירה לידו השילוח, ואין צריכין לברר אם עשה שליחותו.

על כל פנים יש מקום לדון בזה, אי נוכל לסמוך על חזקה זו שעשה שליחותו,

רב ששת, דעתי אפילו בשבת קאתי להתיר בחלה השעיר שמותר בהוצאה. והא דלא מוקי לה קרא להתיר תחומין, כי דבר זה ידוע מראש קודם יום הכיפורים, ויכולין להזמין מתחלה עכו"ם לשלוח את השעיר. כי רב ששת לשיטתו גם בדאורייתא סמכינן על חזקה שליה עושה שליחותו. לא כן הסוגיא בכריתות אזיל אליבא דהלכתא, דמבואר בתוספות (ד"ה רב) דהרבינו תם פסק כרב נחמן להלכה, ולדידיה בדאורייתא לא סמכינן על שליה עושה שליחותו. ואם כן צריכין לומר דמה דסמכינן באיש עתי שיעשהו, הוא רק משום שהוא עצמו גם כן מצווה עליה, ואם כן עכו"ם פסול לשלוח השעיר, כיון דאינו מצווה, לא נוכל לסמוך בדאורייתא על שליה עושה שליחותו. ואם כן אי אפשר להזמין מערב יום הכיפורים עכו"ם שלוח להולכה חוץ לתחום, ושפיר צריכין קרא דאיש עתי להתיר תחומין על ידי ישראל.

ובאמת יש לדון בזה עוד מכמה פנים. חדא, דמבואר בתוספות (ד"ה רב) דאין סומכין על חזקה שליה עושה שליחותו, אלא במקום שאם לא עשה שליחותו יבוא המשלח לידי עבירה אם יסמוך עליו, אבל בדבר שאף אם לא יקיים השליח את שליחותו לא יבא המשלח לידי איסור, אין סומכין על חזקה זו שבודאי עשה השליח ע"ש. ומשמע דסבירא להו דחזקה זו שורשה משום שרוב בני אדם כשרים, ואין מכשילים

מאיר הוא, אבל לרבי יהודה היה תשע סוכות ועשרה מילין, ורבי יוסי אומר חמש סוכות ועשרה מילין היו, וכולן על ידי עירוב. ולשיטתם היו יכולין ללוותו עד הצוק, ולא איכפת לן שתהא ארץ גזירה מבלי איש. ואם כן יכולים להזמין גם עכו"ם, וללוותו עד הצוק.

אמנם לפי דבריהם, הרי אין כאן איסור תחומין כלל, ועל כרחך דאיצטריך ההיתר כאשר יתרמי דליכא סוכות, דמותר להולכו חוץ לתחום. ועל זה אמר, דבאופן זה אין צריכין קרא להתיר, כיון דאפשר על ידי הזמנת עכו"ם, כיון דיודעין קודם יום הכיפורים שיש איסור תחומין. ואם כן על כרחך צריכין לסמוך על החזקה שעושה שליחותו, ובזה שפיר יש לדון אי מהני אצל עכו"ם.

ועיין בדבר אברהם (שם ענף ה) שכתב עוד, שלא מהני מה שמלוין מיקירי ירושלים ויראו שילוחו לצוק, כי זה יספיק רק לענין נאמנות ביצוע השליחות, אבל עדיין חסר בהזמנה, כי שמא יחזור למחר ולא ירצה לשלחו, או יעזבוהו באמצע הדרך, ולזה לא יועילו המלוין כלל. ואם נאמר שאז ישלחוהו על ידי אחר, הרי יחסר ענין המזומן ע"ש.

כאשר השליח הוא עכו"ם. ובסברא זו פליגי השתי סוגיות, דהסוגיא ביומא סבירא ליה דלתחומין אין צריכין קרא להתיר, כי יוכל להזמין עכו"ם מערב יום הכיפורים. והסוגיא דכריתות סבירא להו, דלא מהני עכו"ם, ועל כן הקרא עתי ואפילו בשבת, צריכין להתיר תחומין.

*

ולכאורה יש לומר, דכיון דיקירי ירושלים היו מלוין אותו, ועשו סוכות מירושלים ועד צוק (יומא סו), אם כן היו יכולים לילך עד הצוק לראות אם המשלח עושה שליחותו, ולא הוצרכו לחזקה של שליח עושה שליחותו. אבל זה אינו, דהא אמרו שם, שמלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מאחרון שבהם שאינו מגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו, מפני שמסוכה אחרונה רחוק בי מיל. ומבואר בתוספות יום טוב, שלא היו עושין סוכה אחת עשרה, שאם כן לא היה מקרי ארץ גזירה, כיון שמן הסוכה רשאיין לילך עד לשם בו ביום ע"ש. ואם כי מרחוק היה רואה מעשיו, מכל מקום מה יוכל לעשות אם לא יגמור שליחותו, ועל כרחך דסמכינן רק על החזקה של שליח עושה שליחותו.

אך דבר זה אינו מוסכם לכולי עלמא, דהא אמרינן שם דמתניתין רבי

דרוש לַשַּׁבַּת שׁוֹבָה

י) בשעה שהחכם יושב ודורש והעם שומעין, הקב"ה מוחל ומכפר עוונותיהן ע"כ. ואם כן עלם הדבר, כאשר אדם משתתף יחד עם הציבור בשעה שהחכם דורש, זה עלמנו מציא אתו כפרת עונות, והיא טובה עלומה להציבור השומעים, אשר לזה לא יזכה כאשר ישב יחידי צביתו ויעסוק בספרי מוסר.

אך הדבר צריך ציאור, דלכאורה ממה נפשך, כי בלא עשה תשובה ודאי אי אפשר שימחול לו, כי גם מיתה ויום הכיפורים מכפרין רק עם התשובה (משנה יומא פה:), ואם עשה תשובה למה צריך לדרשות חכם. אבל באמת קושיא זו הקשה בטורי זהב (או"ח סימן רמז) על מאמרם (שבת קיא:): כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נ-ו) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו ע"כ. וכתב דאיכא למידק, אי לא עשה תשובה, שבת מאי מהני, ואי עשה תשובה, שבת למה לי. ותירך דמייירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לחודיה לא מהני שיהא מוחלין לו, כדאיתא (יומא פו.) עבר על כרייתות ומיתות צית דין תשובה תולה ויסורין ממרקת, קא משמע לן כאן דאם

דוד המלך אומר, לכו בניי שמעו לי יראת ה' אלמדכם, מי האיש החפץ חיים אזהב ימים לראות טוב וגו', סור מרע ועשה טוב וגו' (תהלים לד-יג). ויש לומר הכוונה, כי מנהג ישראל תורה לדרוש דברי מוסר בשבת הראשונה שבשנה, וישראל קדושים משתדלים לבוא ולשמע. אבל לא כדורות הראשונות הם האחרונות, כי בימי קדם התאספו כל אנשי העיר, וביניהם היו הרבה אנשים פשוטים ועמי הארץ, שלא ידעו הרבה יותר ממה שהיו שומעים מהחכם, והיה בזה תועלת רב להם. אבל בזמנינו אנשים כאלו כמעט לא באים לשמוע, ובעירנו ויאלמאסבורג עיר ואם בישראל, רוב בני העיר אין שומעים שום דרשה בשבתות אלו, ורק אנשים בני תורה הם באים לשמוע. ולכאורה כיון שכהיום הדרוש הוא לבני תורה, והספרי מוסר מציים, וכל מי שרוצה להתעורר יוכל ליקח ספר מוסר ולהגות בו, יתכן שיחשוב מה לו להטריח עלמנו לילך לשמוע מה שהחכם דורש. ומכל שכן אם השומע הוא גם תלמיד חכם, ולפעמים עוד יותר מהדורש, אם כן מהו התועלת בזה.

אבל באמת יש בזה יתרון רב, דאיתא במדרש (שחר טוב משלי

בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו, מהני תשובה שיהא נמחל לו ע"כ.

ובבזו כן נימא לעניינינו, דהגם שעשה תשובה, הרי יש כמה עונות שאין מתכפרין בזה לבד אלא ציפורין או ציוס המיתה. ודבר זה מרויחין הבאים לשמוע, שמתכפרין עונותיהם תיכף, ואין צריכין לד' חילוקי כפרה. וגם כאשר לפי שורת הדין היה צריך לעבור עליו יסורין וכו' להשלים תיקונו, מכל מקום, הזכות ששומע כשהחכם דורש, מסוגלת שהקב"ה מוחל ומכפר עונותיו בתשובה לחודיה.

אמנם הא גופיה צריך ציבור, למה באמת יוגדל כל כך חשיבות שמיעת החכם הדורש, אשר עזרו יזכו השומעים שיתכפרו העונות בתשובה לחודיה בלי יסורין וכו'. ונראה הטעם, דהנה צניי ישכר (תשרי מאמר ד' דרוש יד אות לט) כתב צ"ס החיד"א (מדבר קדמות ת-יח) דארבעה חילוקי כפרה אינם רק להשג מיראה, אצל השג מאהבה אין צריך לד' חילוקי כפרה, רק מתכפר הכל בתשובה לצדה. וקיים עלה, דכיון שפסק כן רב מובהק בדורו, צבית דין של מטה, פוסקין כן להלכה צבית דין של מעלה ע"כ. וציאורו הוא, דצ"ס מיראה הרי זדונות נעשו רק כשגגות (יומא פו.), ואם כן גם אחר התשובה נשאר עדיין רושם מהחטא, ועל כן צריכין עוד למרקו

ציוס הכיפורים ויסורין וכו'. לא כן השג מאהבה הרי זדונות נעשו זכיות, ולא נשאר אחר התשובה רושם חטא, על כן די בתשובה לצדה.

אך מי יאמר זכיתי לצי להגיע למדריגה זו בתשובתי. אמנם מצויר צישמח משה (פ' האינו) דתשובת הרבים, אף כשהיא מיראה, נחשבת כתשובה מאהבה, וזדונות נעשין זכיות. ופירש בזה מאמר הכתוב (הושע יד-ה) ארפא משובתם אהבם נדבה, דבתשובת הרבים ארפא משובתם דייקא, כי נעשו מהם זכיות. ואף שצ"ס רק מיראה ואינו מגיעם מן הדין, מכל מקום אהבם נדבה, שמקבלים בנדבה צחי' האהבה, דנפישי זכותיה דרבים, ונתעלין הזדונות לזכיות עכ"ל. ולכן כאשר מתקצ"ס רבים לשמוע מוסר ותוכחה מהחכם הדורש, הרי התעוררות תשובה זו הוי תשובת הרבים, דהוי כתשובה מאהבה, וזדונות נעשו זכיות, ולכן הקב"ה מוחל עונותיהם בתשובה לחודיה.

וזדו שמעורר הכתוב, 'לכו צניס שמעו לי יראת ה' אלמדכם', כדאי להטריח עצמו וללכת לשמוע כאשר החכם יושג ומלמד יראת ה'. ולכאורה מהו התועלת של 'לכו צניס', הלא גם צביתו יוכל להגות במוסר ותוכחה. ולזה אמר כי אין הדברים כן, אלא יש תועלת רב להיות צשעה

לצבך וצכל נפשך וגו', ואתה תשוב
 ושמעת בקול ה' וגו', כי ישוב ה'
 לשוש עליך לטוב כאשר שש על
 אבותיך וגו'. והמפרשים דקדקו הלא
 כבר עשו תשובה, והציאם אל ארץ
 אבותיהם, ולמה חזר ואמר ואתה
 תשוב ושמעת בקול ה'.

וגראדה כי הנה חלקים עשה את
 האדם ישר, וכל אחד
 בילדותו ושנות נעוריו הרגיש בקרבת
 חלקים, לחזות בנועם ה' בחורה
 ועבודת ה', להכיר גדול הזכות שניתן
 לנו לשרת את פני ה'. אמנם במשך
 הזמן מתגבר יצרו של אדם, ומתגשם
 לאט לאט לחזור אחר תענוגי העולם,
 ומתרחק מאור פני ה', ומתכזה האש
 והשלהבת שהיה בוער בקרבן צימי
 קדם, ונעשה כעץ יבש. וריבוי העונות
 מביאה האדם להיות השמן לב העם
 הזה, ואזניו השע, שאף שבתחלתו היה
 לבו כואב על מנצו, והרגיש שניטל
 ממנו קרבת האלקים, מכל מקום
 במשך הזמן מתרגל, ורשעים צחייהם
 קרויין מתים, שנחסר כח ההרגשה,
 ואין צער המת מרגיש באומל, וככה
 עוצרים עליו שנותיו.

אך מבשרי אחזה אלו-ה, אנו רואין
 בחולה שקרוב למות, מכל מקום
 כאשר נותנין לו שאק, שמודעו כל
 גופו ממנו, חוזר אליו חיותו. כן הוא
 גם ברוחני, לפעמים עובר אדם מנצ

שהחכם דורש, כי אז לא יטרוך
 ליסורין ומיתה שיש על כמה סוגי
 עבירות. ו'מי האיש החפץ חיים', ולא
 רוצה ציוס המיתה שיכפר, 'ואזהב
 ימים לראות טוב', חיי נחת צלי
 יסורין, זה ירויחו כאשר ילכו לשמוע.

והוסיף עוד 'סור מרע ועשה טוב',
 כי צוה יזכה לא רק
 שיתכפר העון אלא גם תמהפך לזכיות,
 וסור מרע ועשה טוב, שיזכה לעשות
 טוב מהרע, שזדונות נעשו זכיות.

וירתן ה' דיצורים צפינו לעורר לצבות
 ישראל, ולאדם מערכי לב ומה'
 מענה לשון, וזכה למחילת עונות, לא
 על ידי יסורין וחליים רעים, ויהיו
 לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה'
 צורי וגואלי.

*

בפרישת התשובה נאמר (דברים ל-א)
 והיה כי יצאו עליך כל
 הדברים האלה, הברכה והקללה אשר
 נתתי לפניך, והשבות אל לצבך בכל
 הגוים אשר הדיחך ה' חלקיך שמה.
 ושבת עד ה' חלקיך ושמעת בקולו
 ככל אשר אנכי מצוך היום, אתה וצניך
 ככל לצבך וצכל נפשך. ושז ה' חלקיך
 את שבותך וגו', והציאך ה' אל הארץ
 וגו', ומל ה' חלקיך את לצבך ואת
 לבב זרעך, לאהבה את ה' חלקיך בכל

ה', ולא ידח ממנו נדח, מכל מקום זהו רק ההתחלה. אך הקצ"ה הצטייח לנו, פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות (שהש"ר ה-ג). וברבות הימים כאשר יאחו בהתשובה וימשין בה, אז יפתח לפניו אור חדש מן השמים, לסייע לו לתקן כל המעשים בשלימותו.

וְלִבָּן אחר שיצאו עליך כל הדברים האלה, 'ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו', אמר הכתוב, אשר אז 'ומל ה' אלקיך את לבבך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך', יעציר ה' ממך את ערלת הלב, שמנת כסית עצית, החומריות הסובבות את הלב, ואז תגיע לההכרה להצין גודל עולם החטא, ואיך אתה מלא עון, מכף רגל ועד ראש אין צו מתוס, ואז תצין כי התשובה הראשונה היא רק אפס קצהו, 'ואתה תשוב' שנית 'ושמעת בקול ה' ועשית כל מצותיו'.

ואחר התשובה השניה, שכבר הוסר ערלת הלב, ומל ה' אלקיך את לבבך, 'אז ישוב ה' לשוש עליך לטוב', שתגיע למדרגת צעלי תשובה האמתיים, שבמקומם אין נדיקים גמורים עומדים (ברכות לד:), ותזכה שה' ישיש עליך. - ואמר עוד, כי אחר התחלת התשובה, והציאת ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך, ואורח דרך ישראל מחכים (בבא בתרא קנח:), ואז תכיר ביתר שאת

שמועזע כל גופו, ומתעורר לשוץ אל קונו, ואומר אלכה ואשובה אל אישי הראשון. יש שמזדמן להאדם מאורע רע, חולי כבד בגופו, או מיתת הקרובים אליו, או הפסד רב צממונו, ונשבר גופו לשברי שברים, ומתעורר משינתו העמוקה בתוך הצלי העולם. ולפעמים יזכה שהתעוררות זו יצוא לו מריצוי השפע שמשפיע אליו ה', ומתבונן בטובו הגדול של קונו, ומכיר איך הוא משלם רע תחת טוב, ומתעורר לשוץ אל ה'. ועל זה אמר הכתוב, והיה כי יצאו עליך כל הדברים האלה 'הצרכה והקללה' אשר נתתי לפניך, שיעבור עליך מצב של קללה, או יתכן זאת גם צמצב של צרכה, שיעזע אמתך להתעורר היכן אתה עומד בעולמך, מה פעלת כבר בימי חיך, וצמנה אתה מצלה ימך, וכי עבור חיים כאלה נצראת, 'ושבת עד ה' אלקיך', זה יגרום לך שתשוב אל ה', לשנות דרכיך, 'ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום'.

אֲמַנָּם היות כי האדם הוא צמצב של השמן לב העם הזה, עומד עדיין רחוק מההשגות רוחניות, לא מכיר עולם גודל פגם חטאיו, ועד כמה הוא משוקע בצוממאה, לכן אין תשובה זו אלא פתח כחודו של מחט, תשובה בקצה המזלג, בצרטה על העבר, אבל עדיין עומד מרחוק. ואם כי גם תשובה זו תשובה מאד צעיני

קצר למעלה ורחב למטה, ויש לתקוע מצד הקצר, דכתיב (מהלים קי"ח-ד) מן המצר קראתי י-ה, ענני צמרתי י-ה, וכמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תקפ"ט). כי השופר צא לעורר העם בתשובה, עורו ישנים משינתכם, וההתעוררות מזדנו די לפניו ית"ש גם מפתח קצר, פתחו לי פתח כחודו של מחט. אבל אחר שהתקרב עזמו האדם להפתח הקצר, ומן המצר קראתי י-ה, אז זוכה שהקצ"ה מל את לצבו, ומיזם ליום יתחזק יותר ציראתו ואהבתו ית"ש, ולהתעלות ולעשות חיל, ויטתיים צפתח רחב, ענני צמרתי י-ה, אני אפתח לכם כפתחו של אולם.

וְרִבֵּן תקנו לנו קדמונינו לדרוש צין כסא לעשור לעורר הלצנות לתשובה, כי ציוס ראש השנה נפתח אל כל ישראל פתח כחודו של מחט, אין לך ישראל שלא עלה בצבו הרהור תשובה, על כל פנים דקה מן הדקה כחודו של מחט. לדוד ה' אורי צראש השנה (ויק"ר כא-ד), על כל אחד מאתנו ירד אור של התבוננות מהו חובתו בעולמו, וצמה הוא מצלה ימי חייו, ובעשרת ימי תשובה קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, כי הוא הוא הזמן של ומל ה' אלקיך את לצבך, ואז יוכל להגיע לתשובה אמיתית. ומעוררין לצבות ישראל, שלא יפסידו הזדמנות זו, אלא לקבל על עצמם החלטות טובות על ההנהגה

עד כמה אמה רחוק עדיין מה', ותתעורר להשלים התשובה כראוי.

*

וַעֲלֵ זֶה אמרו חז"ל (ברכות ט.) לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים בצית הכנסת ואחר כך יתפלל. כי בכניסת האדם לצית הכנסת לעמוד לפני קונו, יתכן שיהא לבו נשבר ממצבו הרוחני, איך יעמוד לפני המלך, ואומר לנפשו החסיינה העצמות האלה, וכי יש לו עוד תקוה לשנות עזמו וקדר חיותו בעולמו. אבל באמת מחשבה זו פסולה ואין הדברים נכונים, אלא אם האדם פותח פתח קטן, אז ומל ה' אלקיך את לצבך לאהבה את ה' אלקיך בכל לצבך ובכל נפשך, הוא ירגיש לאט לאט הארה רבה מן השמים, ויזכה עוד להיות בעל תשובה גמור. וצוה יתחזק לבו, ויכנס לצית הכנסת בהשקפה זו שינס שני פתחים, הוא פותח פתח כחודו של מחט, ולעומת זה יפתחו לו מן השמים פתח כאולם, אשר גם רשע גמור יוכל להתעלות עוד. אך הפתח ההוא צריך להיות כחודו של מחט, שיעקוץ אותו ויכאיבו כעקיצת חודו של מחט, שקופץ ממקומו ומנדעוץ כל גופו, ואז יפתח לו ה' פתח חדש לעומתו.

וְצִרְאָה דזהו גם הענין מה שחוקעין צראש השנה בשופר שפיה

מגרה היצר, זה מרחיק אותנו מעבודתו ית"ש.

והקוף הדופק היא, כי בצריאת האדם נפח ה' צאפו רוח נשמת חיים (בראשית 2-1), ומאן דנפח מתוכיה נפח, שמוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוּלֵא בנפחתו בנח (לקוטי אמרים פרק 3), ויש בתוך תוכו של כל אדם חלק אלקי ממעל ממש, אשר ניצוץ זה לא יוכל להפגם, ועומדת בקדושתה עדי עד, ועל זה נאמר (ויקרא 12-10) השוכן אתם בתוך טומאתם. והיא היא המעורר את האדם לתת לב למצבו, לומר אלכה ואשובה אל אישי הראשון אשר טוב לי אז מעתה. וכאשר יעורר ניצוץ זה יוכל להצטער ממנו אש להצה, להיות צוער בנפשו אש קודש של אהבת ה' ודציקותו צו יתצרך שמו.

*

הכתוב אומר (דברים ל-ט) העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, וצחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חייך ואורך ימך וגו'. וצרש"י וצחרת בחיים, אני מורה לכם שתצחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו צחר לך חלק יפה בנחלתי,

במשך כל השנה. ועל ימים הללו שאנו עומדים בהם כעת, אומר הנביא (ישעיה נה-ו) דרשו ה' בהמלאו קראוהו בהיותו קרוב, שאין צריכין לצבור, אלא גם יחיד הקורא לה' קורע גזר דינו (ראש השנה יח).

*

קוף דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי (שיר ה-3). יש קול ה' הדופק ומכה על לב האדם, ומתחנן פתחי לי אחותי רעיתי. דפיקה זו היא במשך השנה בקול דממה דקה, אך ישנם זמנים שמתחזק הקול ההוא ביתר שאת, ודופק בחזקה, ומדפיקה זו האדם מתעורר ושואל לעצמו היכן אני עומד בעולם, מה תהא התכלית שלי, וכי לזה אני משוטט כאן בעולם להיות משוקע צעיני גשמיים, אשר יצא יום שאעזוב הכל כאן, ואחזור צידים ריקניות, שאין מלוין לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד. ומתפרץ אכמה מלבו, רצונו של עולם גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שצעיסה ושיעבוד גליות. צימים הקדמונים היה הגורם השיעבוד כפשוטו שהיו הגויים לחאים אותנו. וצימינו אלה שהטה ה' חסד המלכות עלינו, ההתערבות צין הגויים בגלות, אשר בקל יכול להגיע לכל תועבותיהם, וכל מה שרואה ושומע

לטוב העולם הצא, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הצא מכל חיי העולם הזה (שם ד-טו).

ומבואר ברמז"ס (ה' משונה י-א) שזהו התחלת העבודה שמחנכין בה הקטנים, לעבוד מיראה, עד שיתרבה דעתן ויעזדו מאהבה. וכח שוב, דעיקר חשיבות העבודה היא העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם, ולא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא בגללה. ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד, ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו, לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שזונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר (דברים ו-ה) ואהבת את ה' אלקיך. וזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה, מיד יעשה כל המצוות מאהבה. וכיבד היא האהבה הראויה, הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוגה בה תמיד, כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד, כמו שזונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא

ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה צרור לך. ועל זה נאמר (תהלים טז-ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך ע"כ. והקשו המפרשים, אחר שהודיע לנו הכתוב שהתורה היא החיים, הלא כל אחד בוחר מעצמו בחיים, ולא יזיח צורך יש עוד להראות באצבע, ולהניח ידו עליו לומר את זה קח לך. וגם מה שאמר וצחרת בחיים 'למען תחיה', הלא זה דבר פשוט שהבוחר בחיים הוא למען שרוצה לחיות. וגם להצין מה שמצווה לבחור בהתורה למען תחיה, הלא אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס (אבות א-ג), ואיך אומר שיבחר בהתורה למען תחיה.

וגראה כי בקיום מצוות ה' ישנם שני סוגי צני אדם, שמעשיהם שוים לדקדק בקלה כבחמורה, אבל כוונתם ופנימיותם שונה מן הקלה אל הקלה. הפשוטי עם עבודתם היא, מתוך יראת העונש, כי ישראל מאמינים צני מאמינים, שיש דין וחשבון, וכל מעשיך בספר נכתבים, ויבא יום הגמול והעונש, החנות פתוחה, והפנקס פתוח, והיד כותבת וכו', ונפרעין מן האדם וכו'. ויש להם על מה שיסמכו (אבות ג-טו). ועל כן מונע עצמו מלחטוא, ומשתדל להרבות במצוות ומעשים טובים, לזכות

שבדאי יהיו נמשכים בדרכיו ע"כ. ובייטב לב (פ' שופטים) כתוב, דזהו שאמר, מי יתן והיה לבצם זה ליראה אותי דייקא, למען ייטב להם ולבניהם לעולם (דברים ה-כו) ע"כ. וצתהלים ולאשר אמר פירש, אשרי איש ירא את ה' במלותיו חפץ מאד, גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך (תהלים קיז-א), כי מי שבמלותיו חפץ מאד, ולא בשכר מלותיו (עבודה זרה יט.) אז מוצטח לו, שגם זרעו אחריו ימשיכו בדרכיו, וגבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך ע"כ.

ודבר זה נוגע לכל אחד מאתנו, מי לא רוצה ועומד ומנפה לגדל את בני ציתו להיות יהודים נאמנים לה' ולתורתו. וצפרט צימינו אלה שהדור פרוץ צמילואו, והצלי תענוגי עולם הזה ממשיכין האדם לבאר שחת, וקל מאד להגיע לכל מקום ולכל דבר שלבו חפץ צלי שום בושא, כמה סיעתא דשמיא צריכין לחינוך צנים. אך הרבה תלוי בהאצות עצמם באופן הנהגת הצית, השמחה של מצוה שרואין אצל האצות, ההתלהבות באש קודש צעשיית המצוה, זה עושה רושם גדול על הילדים.

יום השבת, יום קדוש מצווא ועד לאתו, כמעט היום היחידי שיושב יחד עם בני ציתו שמשחשעין האצות עם הצנים. כאשר סעודת השבת אינה

ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני (שיר צה-ה) ע"כ.

והנה חוץ ממה שהעבודה מיראת העונש ואהבת השכר, היא עבודה שלא לשמה, ועבודה מאהבת ה' היא עבודה לשמה. יש בזה עוד חילוק, והיא ההשפעה שיש בעבודת האצות על צניהם אחריהם. כי השתוקקותו של כל ישראל הוא להעמיד דורות ישרים ומבורכים, הממשיכים את שלשלת הזהב של אבותינו דור דור. ומי שעובד את ה' מצד ההכרח מיראת העונש, חסר ממנו שמחת המצוה, ועבודתו היא בקרירות, מצות אנשים מלומדה, ואין השפעתה עוברת לבניו אחריו. אצל המכיר חשיבות עבודת קונו, שיש לו הזכיה לעמוד ולשרת פני ה', ועומד ומשתוקק ומנפה מתי תגיע כבר המצוה לידו. וכאשר זוכה לקיימה לבו מלא אהבת ה', ומתוך שמחה מכריז צרוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, השפעה זו נכנסת להצנים, כי מה שמונת צעלמותו, הוא מוריש את טבעו לבניו.

רבזו שפירש בצפר אפיקי יהודה (דרוש יב אות יב) שזהו שאמר הכתוב (משלי כ-ו) מתהלך צתומו לדיק אשרי צניו אחריו, דהלדיק המתהלך צתומו, ועבודתו היא אמיתית צלתי לה' לצדו, אז אשרי גם לבניו אחריו,

תורה שנותנת חיים לעושיה (אבות ו-1), ועל ידה ישיג כל טוב שבעולם. ואם כן יתכן שיבחר האדם ללכת בדרכי התורה כדי להשיג את שכרה, כי 'החיים והמות נתתי לפניך הזכרה והקללה', שזה זוכין לחיים ולזכרה, ובעוונת התורה יש קללה ומות. על כן צא הכתוב להוסיף כי לא זהו העבודה הנבחרת, ועבודה כזה לא יוריש לבניו אחריו. אלא יש לבחור באותה העבודה שמביאה חיים גם לזרעך, 'ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך', שהשפעתה תשאר על כל הדת, והיא 'לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו'.

ופיים כי הוא חיך ואורך ימך', כי שנות האדם שעובד את ה' הם קצרים, ימי שנותינו צהם שצעים שנה, ואם בגבורות שמוגים שנה, ובמתים חפשי מן התורה ומן המצוות (שנת ל). אמנם המעמיד צנים הגונים בתורה ויראת שמים, על ידי המצוות ומעשים טובים שבניו עושים בעולם הזה, גם הוא מתעלה בעולם העליון ממדריגה למדריגה, ונחשב כאילו חי להלאה, ולא נאמר בו מיתה. כמו שכתב רש"י על הפסוק (בראשית יח-ט) למען הביא ה' על אברהם, על צית אברהם לא נאמר אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן נדיק כאילו אינו מת (ב"ר מט-ד), ואמרו חז"ל (בבא בתרא קטו). דוד שהניח בן כמותו

וועטשעטרע, אלא סעודה לפני ה', בשירות ותשבחות ואמירת דברי תורה. כאשר רואים הצנים חיך מרומם היא השבת אלל האב, השבת נועם הנשמות ועונג הרוחות. השמחה של השבת ומועדי קודש משאירים רושם רב. — יום השבת הוא היום היחידי בשבוע שהצנים מתפללים ביחד עם האב, וכאשר הם רואים אז את הרצינות (ערענסקייט) של התפלה, חיך מייחד לבו צאהבת ה' ודביקותו בו ית"ש, זה עושה רושם רב על הצנים. ולעומת זה כאשר רואה בו קרירות, כמננות אנשים מלומדה, והוא מן המאחרים לבוא וממהרים לנחת, הרי זה מלמד כי כל זה עושה רק מההכרת, ואין בלבו חפץ ותשוקה לזה. ומכל שכן צבוא מועדי קודש, השמחה של מנחה בקניית הד' מיינים ובעשיית הסוכה. ומכל שכן אחר זה צעת קיום המנחה. ומדינא דגמרא (סוכה מו.) היו מצרכין כבר צרכת שהחיינו צעת עשייתו. ועל אחת כמה וכמה בשמחת תורה, בהריקודין של מנחה, לא רק לראות חיך אחרים שמחים, אלא יראו צניו חיך הוא עצמו מרקד ושמה בשמחה עצומה בצבודה של תורה.

ולבן אחר שהודיע לנו הכתוב חשיבות התורה, 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב', שעל ידי התורה זוכה לחיי עולם הזה עם חיי עולם הבא, וכמאמרם גדולה

והשבות אל לצנך כי ה' הוא האלקים
 בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין
 עוד. ויש להצין, כיון שאומר כבר
 'וידעתם היום', מהו ההוספה של
 'והשבות אל לצנך'. אך הכוונה היא,
 כי יש הרבה דברים שצני אדם יודעים
 אותם לאמינותם, ומכל מקום עדיין
 אין זה עושה רושם עליהם בהנהגתם
 יום יום, כי הידיעה הוא רק בשכלו,
 אבל לא פועל הדברים עליו למעשה.
 ולדוגמא האדם יודע על איזה מאכל
 שהוא טוב ומתוק לחיך, ומכל מקום
 לא יעמוד ממקומו ללכת להשיגו, כי
 אין לכו מתאוה ומשתוקק לזה כעת.
 אבל כשיגיע ההשתוקקות לאותו דבר
 בלבו, ויתעורר בו תאוה לדבר ההוא,
 אז לא ינוח ולא ישקוט עד אשר
 תשיגנו. וישנם צעלי עצירה שיעברו
 ימים ונהרות כדי להשלים תאוותם
 והשתוקקותם.

ויעץ דרך זה היא צעודת ה', יתכן
 שצשכלו יודע ומכיר האמת, אבל
 לא עושה רושם עליו למעשה, כי לא
 נכנסו הדברים בלבו להשתוקק אליה,
 ולהתנהג בפועל כפי ידיעתו. ולכן
 אמר הכתוב 'וידעתם היום', אבל לא
 די צדיעה בלבד, כי זהו רק בשכל,
 ולא מוכרח עדיין שיתענס בפועל
 להתנהג כפי ידיעתו, ועל כן הוסיף
 'והשבות אל לצנך', מן המוצה לקלוט
 ידיעה זו ולהכניסו בתוך הלב, כי הלב
 מפעיל את האדם מה לעשות ומה

נאמרה זו שכיבה, יואב שלא הניח בן
 כמותו נאמרה זו מיתה ע"כ. ולכן
 תבחר צחיים כאלו שתחיה אתה וזרעך,
 לעבוד את ה' מאהבה, שישפיע גם
 על הצנים, 'כי הוא חייך ואורך ימך',
 שעל ידו תחשב כחי גם אחר המיתה,
 ותורה זו היא לא רק חייך אלא גם
 אורך ימך, כי בניך אחריו ימשיכו גם
 כן ללכת בכל דרכיך, ולא יהא נאמר
 עליך מיתה.

*

הנה הימים הללו נקראים בשם
 עשרת ימי תשובה, ולכאורה
 מנות תשובה היא גם בכל השנה,
 ואינה מנוה שהזמן גרמא. ויש
 להתבונן מהו עבודת האדם המיוחדת
 לימים אלו. ומה גם שאנו רואין בני
 אדם החרדים על דבר ה', משתדלים
 צימים אלו ללכת יותר לשמוע דברי
 תוכחה ומוסר, וגם לומדים ספרי
 מוסר יותר. וצימים הקדמונים היו
 הרבה בני אדם עוזבים צתייהם
 ונוסעים להסתופף בכל רבם להתבטח
 מאור תורתם ויראתם. וכי לא יודעין
 הם צעמם מה מתבקש מהם, וכי
 חושבים הם שיתגלה להם בשמיעת
 דברי תוכחה דברים שאינם ידועים
 להם.

אך הענין בזה הוא, הכתוב אומר
 (דברים 7-לט) וידעת היום

הרבה מזה, על דרך שפירשו האמנתי כי אדבר (תהלים קטז-י), שהאמונה נשרשת בהאדם כפי מה שמדבר מזה. וכמו כן בלימוד ספרי מוסר, ובשמיעת דברי תוכחה ומוסר, שאותה שעה מתבונן בזה, ונכנס בלבו השתוקקות לקיום הדברים, ומכל שכן המחשבה התמידית בענין זה, שזה נקנית כאשר רואים עצודת הנדיקים.

ועבודת הימים הללו הם 'והשבות אל לבבך', שיקח הידיעות שלו ולהכניס אותם בלבבו, שיהיו הדברים נעשו בשר מבשרו, שלבו ישתוקק לזה, ואש התאוה שלבב יהא בוער בדביקות צוראו. וידעת היום זהו השלב הרעיון, ושזב בא השלב השני והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, שישים אל לבו אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה צמעיו. וכמו שנאמר (ירמיה כג-כד) אם יסתר איש במסתרים, ואני לא אראנו נאום ה', ואז יזכה ליראת ה' על פניו כל היום. וזהו שאנו אומרים בקריאת שמע, אחר הידיעה של שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, בא הציורי והיו הדברים האלה אשר אנכי מנוך היום 'על לבבך' (דברים ו-ו), לא די בידיעה בראש, אלא והשבות אותם אל לבבך.

ובמו משמיה של הרה"ק צעל חידושי הרי"מ ז"ל, דכיון

לרחק. ההשתוקקות והחמדה שורשה בהלב, וזהו העיקר, שאחר הידיעה, אז והשבות אל לבבך, יכנסו הדברים גם בהלב שיפעול עליו בהנהגתו.

ויסופר על הגאון צעל צית הלוי ז"ל ששאל פעם את הרה"ק מקוצרין ז"ל, שצטעף הראשון בשלחן ערוך כותב הרמ"א צטט המורה נבוכים (ח"ג פרק נב) שבהתבוננות שהקב"ה עומד עליו ורואה צמעיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה צפחד השם יתברך וצטתו ממנו תמיד ע"ש. ולכאורה מי לא יודע זאת, וחושבין על זה, ומכל מקום לא יגיע ממנו מיד לפחד וליראה. והשיב לו כי הרמ"א מדייק, 'שכשישים האדם אל לבו' הדברים האלה אז יגיע אליו היראה, שלא די צמחשבה וידיעה לבד, רק כשישים ויכניס הדברים אל לבו, עד שזה נעשה חלק מגופו, אז יהא פחד ה' תמיד לנגד עיניו. ולאחר זמן אמר הצית הלוי, שהרה"ק מקוצרין היה נודק בדבריו, ומעת שימת לבו לזה ביותר, צמחט הועילו הדברים ע"כ. — והרה"ק רבי ישראל מסלאנט ז"ל היה אומר, שכמרחק שיש צין חוסר ידיעה עד ידעת, כך הוא המרחק שצין 'ידעת' עד 'והשבות אל לבבך'.

ופשטות הדברים הם, איך מכניסים הידיעה בלב האדם, שזהו צריכו המחשבה צדברים אלו, ולדבר

מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו, רבינו עד כאן. אמר להם כל ימי הייתי מנטער על פסוק זה (דברים ו-ה) בכל נפשך, אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. היה מאריך בזה עד שיצאה נשמתו בזה ע"כ. ויש להבין שאלת תלמידיו ותשובתו אליהם.

וביאר צעך יוסף שם, שתלמידיו ראו גדול דביקות רבי עקיבא באלקיו, עד שכמעט נדבק נפשו בו יתצדק, כאלו מפני הדביקות ההוא אינו מרגיש ציפורים שיסרו אותו, נתקנאו בו תלמידיו ושאלוהו רבינו עד כאן, רצה לומר למד אותו איך נגיע עד כאן, לאותה מדרגה שאתה צה עתה. אמר להם מה שהעמתי למדריגה זו הוא, מפני שכל ימי הייתי מנטער לקיים הפסוק הזה בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, ותמיד הייתי מנטייר בנפשי מסירת הנפש, אך שהיה במחשבה לצד ולא בפועל, והייתי מנטער ומנפה מתי יבוא לידי לקיים מצוה זו בפועל. ולכן לא קשה עלי אתה לקיימה בפועל, כי אין מעכב בעדי עד שלא אקיימנה, אבל מי שבא פתאום לידי נסיון הזה, ולא עלתה על לבו מקודם, ולא קיבל על עצמו להיות מנוסה בו ולקיימה, ודאי קשה על האדם לעמוד בנסיון לעת הרעה כשתפול עליו פתאום ע"כ. והו מוסר

דעיקר העבודה היא והשבות אל לבצך, הרי קודם כל חייב אדם לטהר את לבו, שלא תהא מלא מתענוגי הגשמיים, כדי להיות לו מקום פנוי שם להכניס הדברים בחוכו.

בולצנו צ"ה יודעים את התורה, ומכירים אנו את צוראנו, וישראל הם מאמינים בני מאמינים, ושלמים אנו צדיעה, אבל העבודה היא והשבות אל לבצך, שיפעלו הדברים על לבו, להרגיש זאת בכל רמ"ח אבריו, והשבות אל לבצך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, שיש מנהיג לצירה, ועיניו משוטטות בכל, וכל הדברים שבעולם נעשים רק מגזירתו, ואין אדם נוגע במוכן לחצירו (יומא לח:), ואז יתבטל ממנו הסכסוכים שיש בין אדם לחצירו, ולא ישל בשנאת חנם, ולא ינטער ולא יפול רוחו בכל מצב ומאורע שיארע לפניו. ולמדה זו שיהיו הדברים על לבו, יזכה רק צריצו הדיבור צוה, ובשמיעת הדברים פעם ושמים ושלש, וצריצו המחשבה שיחזור זאת פעם אחר פעם, אז יהיו הדברים קרואים על לוח לבו, שלא יזיז ממנו.

חז"ל (ברכות סא:) סיפרו על רבי עקיבא שנתפס מהמלכות על דברי תורה, בשעה שהוציאוהו להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את צפרו במסרקות של ברזל, והיה

עומד תמיד נגד ה', והוא הלצ לימינו של הקצ"ה. וזהו שאמר, וידעת היום 'והשבות אל לצבך', כאשר תחזון על מקום הלצ שלך, אשר איך יתכן שניתנה על צד השמאל, מזה עצמו תצין 'כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', ובהיות שאתה עומד תמיד נגד ה', שפיר הוא השמאל לימינו של ה', שזה החשוב ביותר.

*

ובבזו כן הוא בהנסינות של זמנינו, כלי הטוכנולוגיא והסמארט-פון, אשר גם עם פילטער טוב, הוא פתח פתוח להרצה מכשולות, ומכל שכן לצני הנעורים. וכולם יודעים זאת צידיעה גמורה, אין אחד מפקפק בזה, אבל לא לכולם זה נכנס גם בצבו, לשים הדברים לצבו, ולהתזון מה הוא עושה. וגם מי שצריך להשתמש בו לצורך פרנסתו, יהא לו טלפון אחר לכל היום, ורק לצורך ישתמש בו. הלא יש לכולנו צנים וצני צנים, שרואים מעשי אבותיהם, והם נמשכים דרך כלל אחר מעשיהם. ואם הדברים מותרים לאבא למה אמנע עצמי מזה. והוא בעצמו מפסיד צידים מצנו החינוך הטוהר שעזרוו הוא מוסר נפשו וממונו. ולאידך גיסא הרי גם צניו שומעים ויודעים איך שכל הרצנים דורשים כנגד זה, ורואה בצציו שאינו

השכל להאדם, שהדברים שהם מנויירים לפניו תמיד במחשבתו, ומנוחים הדברים על לצבו, או צעת נסיון קל לפניו להוציאו מכח אל הפועל.

*

ויש לומר בכוונת הכתוב, והשבות אל לצבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, כי בספר כלי יקר (ס"פ זא) העיר, הלא הימין חשוב בכל מקום יותר מהשמאל, ולמה ניתן לצ האדם שהוא החשוב יותר מכל אצרו, בצד שמאלו. וכתב כי צהיות שהקצ"ה ממלא כל עלמין וקוצב כל עלמין, והאדם עומד תמיד לפניו ית"ש, אם כן הלצ שצשמאלו הוא תמיד לימינו של הקצ"ה שעומד לפניו. וזהו פירוש הכתוב (תהלים טו-ח) שיתי ה' לנגדי תמיד, כי מימיני צל אמוט, לכן שמח לצי ויגל כבודי. והכוונה כי לכאורה יצטער הלצ על מקומו שהוא צשמאל. הלא הימין חשובה יותר בכל מקום. אך צהיות כי שיתי ה' לנגדי תמיד, אם כן הלצ עומד נגד ימין ה', ומימיני צל אמוט, לא אמוט מהכלל שהימין חשוב יותר, לכן שמח לצי ויגל כבודי, הלצ שמח במקומו כי הוא לימין ה' ע"ש.

ואם כן ממה שהלצ שהיא האצר היותר חשוב, מונח צשמאלו של אדם, על כרחק שזה מפני שהאדם

כל אחד יודע המשנה שאומר יום יום, ותלמוד תורה כנגד כולם (פאה א-א). אבל כמה פעמים מתרשל מזה. ויש לשום אל לבו, כי צלי לימוד תורה לא יוכל להיות אדם כשר כראוי, צראתי יצר הרע צראתי לו תורה תצלין (קידושין ל:), וצלי התצלין מי יוכל להתגבר על יצרו. ויש להשתדל לקצוע עצמו לאחד מהחבורות של תורה, להיות לו לעול לגמור העמוד או הדף של אותו יום. וגם אותם שהם כבר חלק מהחבורה ישתדלו להוסיף באורה של תורה, לקחת הצחינות בכל חודש, שעל ידי זה לומד כל דבר בעיון הראוי, וחוזר עליהם בכל עת פנוי.

החבורה של קהלתנו 'וצהם נהגה',
 הרבה מאות חברים מסיימים מסכתא יומא בשבוע זה, והרבה מהם עם צחינות, וצינייהם יש גם הרבה בחורים שלומדים המסכת בזמנם הפנויים מסדרי הישיבה. והם נכנסים ליום הקדוש הצעל"ט, צלימוד עניני עבודת יום הכיפורים במשך כל השנה. והרי אמרו חז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. ועל דרך זו העוסק בתורת שעירי יום הכיפורים כאלו הקריב אותם. וצמשך ימות השנה היה לנו הרבה ימים של מחילות עונות, אשר שעירי יום הכיפורים מכפרים על כל סוגי עונות צית ישראל.

מציית, ומה הבן חושב על אציו, שהוא עבריין על תאות לבו, ואיך יוכל לחנך להלאה בן שאינו מחשיב לאציו.

וישמעתי בשבוע העל"ט ממשגיח הישיבה, שציוס א' דקליחות היו הרבה בחורים צישיבה שהתענו עד חלות. וכאשר שאל אותם למה התענו, אף אחד לא השיב שכן מבואר בספרי קודש, אלא אמרו כך עושה אבא שלי. וצלי אומר וצלי דברים מאצותיהם הנהיגו כן צענמם. ומזה נוכל לראות ההשפעה שהצניס נשפעים ממה שרואים מעשי אצותיהם. וכל אחד יודע שרוב הדברים טובים שעושה, הוא רק עבור שראה כן אצל אציו או רבו.

וזדו עיקר העבודה המתבקשת מהאדם, לא הלימוד והידיעה לבד, אלא 'השבות אל לבצך', ישים אל לבו מהו כדאי לו יותר, צניס יראים ושלמים או הנוחיות של כלים הללו. הלא הנסיונות של צני הנעורים מרובים, ומשנה לשנה צדרך הטובע יהא קשה יותר. ולמה לא ישאר צוכרונס איך אבא היה מתנור מזה, ולהשתדל ללכת צדרכי אצות.

*

ודבר זה נוגע גם לעשה טוב, ענין קציעות עמים לתורה, אשר

וליכנס לקיום מצות סוכה מתוך לימוד הלכותיה. וטעמו וראו כי טוב ה', ומי שיש צידו להטורף לחצורה זו, ולהתחיל השנה בקציעות עתים לתורה, אשרי חלקו וחצלו, כי כח הרצים עמוס מאד, ואיש את רעהו יעזורו. ויש שיעורים קבועים למי שקשה עליו ללמוד בעצמו. וזכות התורה בודאי יגן בעדנו.

כ"ז ברכאן דלעילא ותתא ציומא שציעאה תליין, צשצוע זו תהיה יום הקדוש, יעזור ה' שנוכל להגיע למדריגת והשבות אל לצבך כי ה' הוא האלקים צשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, לא צידיעה לחוד, אלא שיהיה גם הלצ צוער צאהצת ה' לעבוד ה' כדבעי. ויתן ה' דיבורים נכונים צפינו, להעתיר אל ה' על כל מה שצריכים, ולשוב אל ה' צאמת, לא רק צחרטה על העבר, אלא להתצונן להטיב מעשיו מהיום והלאה, והקצ"ה יקבל תפלתנו צרחמים וצראון, להושע כל אחד צצני חיי ומזוני רויחי, וימלא ה' כל משאלות לצצנו לטובה, ונזכה לשנת גאולה וישועה צציאת צן דוד צמהרה צימינו אמן.

ויסופר על הגה"ק מהרי"ד מצעלזא זי"ע, שכאשר הוצרך לעזוב צימי המלחמה את עיר צעלזא, ושהה ציום הכיפורים צעיר אחרת. כאשר נכנס להתפלל מוסף ציום הקדוש, עשה הפסקה קצת קודם שירד להתיצה. ואמר אחר זה, שבעת שמתפלל ואומר עבודת יום הכיפורים, היה רגיל לציר לפניו את הצית הכנסת כאילו עומד בעורה, והעלה על דעתו בכל דבר שאומרים צתפלת מוסף בעבודה אין היו הדברים צפועל, העורה, המוצח, והלשכות, מקום ההגרה, המוצח הפנימי, האולם וההיכל וקודש הקדשים. אצל כעת שמתפלל צצית הכנסת אחר, הוצרך לציר לעצמו צדוגמא מוחשית הכל על מקומו כמו צמקדש, ולכן עשה ההפסקה מתחלה ע"כ. וכמו כן אנו כמה שנים אמרנו סדר העבודה של יום הכיפורים, אצל שונה תהא אי"ה אמירתו צשנה זו, אחר שעסקנו כל השנה בהלכותיה ופרטותיה, שנוכל להצין ולציר יותר סדר העבודה, ולקיים צה ונשלמה פרים שפתינו.

ואנו מתחילין ממחרת יום הכיפורים להמשיך ללמוד מסכת סוכה,

